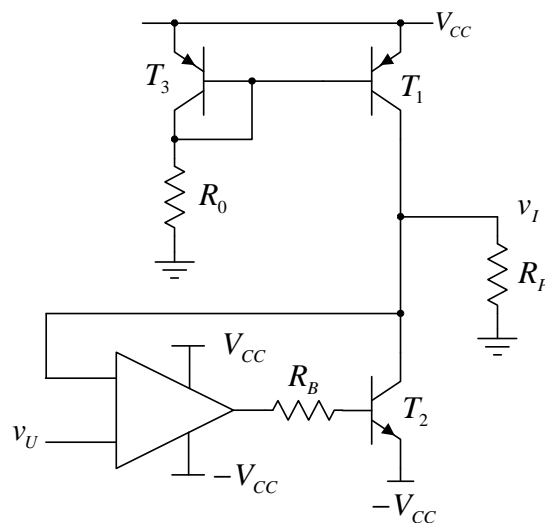

1. Poznati parametri u kolu pojačavača snage sa slike 1 su: $R_p = 1 \text{ k}\Omega$, $V_{BE} = 0.7 \text{ V}$, $V_{CES} = 0.2 \text{ V}$, $\beta_2 = 30$, $\beta_1 = \beta_3 = \beta \rightarrow \infty$, $R_B = 1 \text{ k}\Omega$, $V_{CC} = 12 \text{ V}$. Operacioni pojačavač je idealan.

- [1] Označiti priključke operacionog pojačavača tako da u kolu bude ostvarena negativna povratna sprega.
- [3] Odrediti vrednost otpornosti otpornika $R_0 = R_{0\max}$ tako da se na izlazu može dobiti maksimalno moguća amplituda simetričnog neizobličenog signala.
- [5] Ako je $R_0 = R_{0\max}$ i na ulaz kola je doveden sinusoidalni napon ugaone učestanosti $\omega = 10 \text{ krad/s}$ amplitude tolike da je amplituda neizobličenog napona na izlazu kola maksimalno moguća za date parametre, izračunati i nacrtati vremenske dijagrame signala v_I , i_P , i_{C1} , i_{C2} i v_{IOP} .
- [3] Pod uslovima iz tačke c) odrediti koeficijent korisnog dejstva pojačavača
- [3] Ako je $R_0 = R_{0\max}$, odrediti zavisnost koeficijenta korisnog dejstva pojačavača od amplitude ulaznog sinusoidalnog napona, $\eta(V_u)$, za $V_u < V_{u\max}$.
- [3] Odrediti srednju snagu disipacije na tranzistorima T_1 i T_2 ako dođe do kratkog spajanja izlaznog priključka sa:
  - 1) potencijalom mase, 2) negativnim napajanjem, i 3) pozitivnim napajanjem.
- [2] Pod uslovima iz tačke c) odrediti maksimalno dozvoljenu vrednost otpornosti otpornika R_B .

Slika 1

Rešenje:

a)
Da da bi se dobio fazni stav π u krugu povratne sprega (uslov postojanja negativne povratne sprega) potrebno je da je gornji ulazni priključak operacionog pojačavača neinvertujući.

Provera ukupnog faznog stava:

Neinvertujući priključak operacionog pojačavača – izlaz operacionog pojačavača: 0

Tranzistor T_1 u spoju sa zajedničkim emitorom π

Ukupan fazni stav: π

b)

Tranzistor T_1 predstavlja jednosmerni strujni izvor struje

$$I_1 = \frac{V_{CC} - V_{BE}}{R_B} \quad (\text{dokle god tranzistor } T_1 \text{ nije u zasićenju)}$$

U kolu važe sledeće jednačine:

$$v_I = v_U$$

$$i_P = \frac{v_I}{R_p} = \frac{v_U}{R_p}$$

$$i_{C1} = I_1 = \frac{V_{CC} - V_{BE}}{R_0}$$

$$i_{C2} = I_1 - i_P = \frac{V_{CC} - V_{BE}}{R_0} - \frac{v_U}{R_p} = \frac{V_{CC} - V_{BE}}{R_0} - \frac{v_U}{R_p}$$

$$v_{IOP} = -V_{CC} + V_{BE} + R_B \frac{i_{C2}}{\beta_2} = -V_{CC} + V_{BE} + \frac{R_B}{\beta_2} \left(\frac{V_{CC} - V_{BE}}{R_0} - \frac{v_U}{R_P} \right)$$

$$v_{IOP} = (V_{CC} - V_{BE}) \left(\frac{R_B}{\beta_2 R_0} - 1 \right) - \frac{R_B}{\beta_2 R_P} v_U$$

Postoji nekoliko uslova za ispravan rad pojačavača, odnosno rad bez izobličenja.

Zasićenje tranzistora T_1 : $V_{CC} - v_I \geq V_{CES}$, odnosno $v_I \leq V_{CC} - V_{CES}$.

Zasićenje tranzistora T_2 : $v_I - (-V_{CC}) \geq V_{CES}$, odnosno $v_I \geq -(V_{CC} - V_{CES})$.

Gornja dva uslova se svode na jedan

$$V_i \leq V_{CC} - V_{CES} = 11.8 \text{ V}$$

Pozitivno zasićenje operacionog pojačavača: $v_{IOP} \leq V_{CC}$, odnosno

$$(V_{CC} - V_{BE}) \left(\frac{R_B}{\beta_2 R_0} - 1 \right) - \frac{R_B}{\beta_2 R_P} v_I \leq V_{CC}$$

$$v_I \geq - \frac{V_{CC} - (V_{CC} - V_{BE}) \left(\frac{R_B}{\beta_2 R_0} - 1 \right)}{\frac{R_B}{\beta_2 R_P}}$$

Uslov gašenja tranzistora T_2 : $i_{C2} = I_2 - i_P > 0$, odnosno

$$v_I \leq \frac{R_P}{R_0} (V_{CC} - V_{BE})$$

Maksimalna amplituda neizobličenog napona na izlazu ostvaruje se kada se istovremeno dostižu najstrožija naponska i strujna ograničenja.

Kako imamo tri stepena slobode (tri uslova), to je potrebno izabrati dva. Kako je bazna struja tranzistora (izlazna struja operacionog pojačavača) relativno mala, to je logična pretpostavka da će uslov za ulazak u zasićenje operacionog pojačavača biti manje strog od uslova gašenja tranzistora T_2 :

$$\frac{R_P}{R_0} (V_{CC} - V_{BE}) = V_{CC} - V_{CES}$$

$$R_{0\max} = R_P \frac{V_{CC} - V_{BE}}{V_{CC} - V_{CES}} = 960 \Omega$$

Provera amplitude napona na izlazu operacionog pojačavača u ovom slučaju:

$$v_{IOP\min} = (V_{CC} - V_{BE}) \left(\frac{R_B}{\beta_2 R_0} - 1 \right) - \frac{R_B}{\beta_2 R_P} v_{U\max} = -11.3 \text{ V}$$

$$v_{IOP\max} = (V_{CC} - V_{BE}) \left(\frac{R_B}{\beta_2 R_0} - 1 \right) - \frac{R_B}{\beta_2 R_P} v_{U\min} = -10.51 \text{ V}$$

Očigledno je da je operacioni pojačavač daleko od zasićenja.

c)

$$v_U = (V_{CC} - V_{CES}) \sin \omega t = 11.8 \text{ V} \sin \omega t$$

$$v_I = v_U = 11.8 \text{ V} \sin \omega t$$

$$i_P = \frac{v_U}{R_P} = 11.8 \text{ mA} \sin \omega t$$

$$i_{C1} = I_1 = \frac{V_{CC} - V_{BE}}{R_0} = 11.8 \text{ mA}$$

$$i_{C1} = 11.8 \text{ mA} (1 - \sin \omega t)$$

$$v_{IOP} = -10.91 \text{ V} - 0.39 \text{ V} \sin \omega t$$

d)

$$\eta = \frac{P_K}{P_{CC}} = \frac{\overline{p_K}}{\overline{p_{CC}}} = \frac{\frac{1}{T} \int_0^T \frac{(V_i \sin \omega t)^2}{R_p} dt}{\frac{1}{T} \int_0^T \left(V_{CC} I_1 + V_{CC} \left(I_1 - \frac{V_i \sin \omega t}{R_p} \right) \right) dt} = \frac{\frac{1}{2} \frac{V_i^2}{R_p}}{2V_{CC} I_1} = \frac{1}{2} \frac{(V_{CC} - V_{CES})^2}{R_p} = \frac{1}{4} \frac{V_{CC} - V_{CES}}{V_{CC}} = 24.58\%$$

e)

$$\eta = \frac{P_K}{P_{CC}} = \frac{\overline{p_K}}{\overline{p_{CC}}} = \frac{\frac{1}{T} \int_0^T \frac{(V_i \sin \omega t)^2}{R_p} dt}{\frac{1}{T} \int_0^T \left(V_{CC} I_1 + V_{CC} \left(I_1 - \frac{V_i \sin \omega t}{R_p} \right) \right) dt} = \frac{\frac{1}{2} \frac{V_i^2}{R_p}}{2V_{CC} I_1} = \frac{V_i^2}{4V_{CC}(V_{CC} - V_{CES})}, V_i \leq 11.8 \text{ V}$$

f)

- Kada je izlaz kratko spojen sa potencijalom mase, operacioni pojačavač je u otvorenoj petlji, tako da je njegov izlaz jednak pozitivnom ili negativnom napajanju, u trajanju od po jedne polovine periode. Kada je ulazni napon pozitivan transistor T_2 je isključen i ne disipira. Kad je ulazni napon negativan tranzistor T_2 je uključen sa strujom kolektora

$$i_{c2} = \beta_2 \frac{2V_{CC} - V_{BE}}{R_B} = 699 \text{ mA},$$

i disipacijom

$$P_{D2} = V_{CC} i_{c2} = 8.388 \text{ W}$$

Srednja snaga disipacije T_2 je

$$P_{D2} = \frac{0 + V_{CC} i_{c2}}{2} = 4.194 \text{ W}$$

Tranzistor T_1 prestanto vodi, struju $I_1 = 11.8 \text{ mA}$

Srednja snaga disipacije T_1 je

$$P_{D1} = V_{CC} I_1 = 141.6 \text{ mW}$$

- kada je izlaz kratko spojen sa negativnim napajanjem operacioni pojačavač je neprestano u negativnom zasićenju, tako da je tranzistor T_2 neprestno isključen:

$$P_{D2} = 0$$

Disipacija tranzistora T_1 je sada :

$$P_{D1} = 2V_{CC} I_1 = 283.2 \text{ mW}$$

- kada je izlaz kratko spojen sa pozitivnim napajanjem operacioni pojačavač je neprestano u pozitivnom zasićenju tako da je tranzistor T_2 neprestano uključen sa strujom

$$i_{c2} = \beta_2 \frac{2V_{CC} - V_{BE}}{R_B} = 699 \text{ mA}$$

i disipacijom

$$P_{D2} = V_{CC} i_{c2} = 8.388 \text{ W}$$

Kako je za tranzistor T_1 $v_{EC1} = 0 \text{ V}$, njegova disipacija je u ovom slučaju

$$P_{D1} = 0$$

g) Povećavanjem otpornosti otpornika R_B raste napon na izlazu operacionog pojačavača, koji je ograničen pozitivnim zasićenjem:

$$v_{IOP} = (V_{CC} - V_{BE}) \left(\frac{R_B}{\beta_2 R_0} - 1 \right) - \frac{R_B}{\beta_2 R_p} v_{imin} \leq V_{CC}$$

$$(V_{CC} - V_{BE}) \left(\frac{R_B}{\beta_2 R_0} - 1 \right) + \frac{R_B}{\beta_2 R_p} V_i \leq V_{CC}$$

$$R_B \leq \beta_2 \frac{2V_{CC} - V_{BE}}{\left(\frac{V_{CC} - V_{BE}}{R_0} + \frac{V_{CC} - V_{CES}}{R_p} \right)} = 29.6 \text{ k}\Omega$$